80. MEKTUP

٨٠- ﴿ اَلْمَكْتُوبُ الثَّمَانُونَ اِلَى الشَّيْخِ حَامِدِ النَّهَارِىِّ فِى جَوَابِ سُؤَالِهِ عَنْ قَوْلِ عَيْنِ الْقُضَاةِ فِى تَمْهِيدَاتِهِ اَنَّ الَّذِى تَعْتَقِدُونَهُ اِلَهًا هُوَ عِنْدَنَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِى تَعْتَقِدُونَهُ مُحَمَّدًا هُوَ عِنْدَنَا اِلَهٌ جَلَّ سُلْطَانُهُ ﴾

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى وَصَلَتِ الصَّحِيفَةُ الشَّرِيفَةُ الْمُرْسَلَةُ مِنْ كَمَالِ الْمَحَبَّةِ وَالْاِخْلَاصِ وَوُفُورِ الْمَوَدَّةِ وَالْاِخْتِصَاصِ وَاَوْرَثَتْ فَرَحًا وَافِرًا رَزَقَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ الْاِسْتِقَامَةَ عَلَى هَذِهِ الدَّوْلَةِ فَاِنَّ مُحِبَّ كُلِّ طَائِفَةٍ مَعَ هَذِهِ الطَّائِفَةِ "اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ" حَدِيثٌ نَبَوِىٌّ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَاسْتَفْسَرْتَ عَنْ مَعْنَى عِبَارَةِ تَمْهِيدَاتِ عَيْنِ الْقُضَاةِ اَنَّهُ قَالَ اِنَّ الَّذِى تَعْتَقِدُونَهُ اِلَهًا هُوَ عِنْدَنَا مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَالَّذِى تَعْتَقِدُونَهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ عِنْدَنَا اِلَهٌ جَلَّ سُلْطَانُهُ (أَيُّهَا الْمَخْدُومُ) اِنَّ اَمْثَالَ هَذِهِ الْعِبَارَةِ الْمُنْبِئَةِ عَنِ التَّوْحِيدِ وَالْاِتِّحَادِ تَصْدُرُ عَنِ الْمَشَائِخِ قَدَّسَ اللّٰهُ اَسْرَارَهُمْ فِى غَلَبَاتِ السُّكْرِ الَّتِى هِىَ مَرْتَبَةُ الْجَمْعِ وَالْمُعَبَّرَةُ عَنْهُ بِكُفْرِ الطَّرِيقَةِ فَاِنَّهُمْ لِارْتِفَاعِ الْاِمْتِيَازِ وَالْاِثْنِينِيَّةِ عَنْ نَظَرِهِمْ يَجِدُونَ الْمُمْكِنَ عَيْنَ الْوَاجِبِ تَعَالَى بَلْ لَا يَجِدُونَ الْمُمْكِنَ أَصْلاً وَلَا يَبْقَى فِى شُهُودِهِمْ غَيْرُ الْوَاجِبِ تَعَالَى فَمَعْنَى هَذِهِ الْعِبَارَةِ عَلَى هَذَا التَّقْدِيرِ اَنَّ الْاِمْتِيَازَ الْحَاصِلَ بَيْنَ اللّٰهِ جَلَّ وَعَلَا وَبَيْنَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَكُمْ لَيْسَ هَذَا الْاِمْتِيَازُ بِثَابِتٍ عِنْدَنَا وَلَا مُغَايَرَةَ بَيْنَهُمَا بَلْ ذَاكَ الْوَاحِدُ الَّذِى هُوَ مُنَزَّهٌ عَنِ الْوَاحِدِيَّةِ عَيْنُ ذَاكَ الْآخَرِ فَاِنَّهُ اِذَا ارْتَفَعَتْ نِسْبَةُ الْمُغَايَرَةِ اِلَى سَائِرِ الْمُمْكِنَاتِ كَيْفَ تَكُونُ نِسْبَةُ الْاِمْتِيَازِ ثَابِتَةً لِمُحَمَّدٍ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِى هُوَ الْمَظْهَرُ الْاَتَمُّ لِكَمَالَاتِهِ تَعَالَى وَهَذِهِ الرُّؤْيَةُ مَخْصُوصَةٌ بِمَرْتَبَةِ الْجَمْعِ فَاِذَا تَرَقَّى السَّالِكُ مِنْ هَذَا الْمَقَامِ وَفَتَحَ عَيْنَهُ مِنْ اِفْرَاطِ السُّكْرِ يَجِدُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ تَعَالَى كَمَا وَجَدَهُ فِى الْاِبْتِدَاءِ كَذَلِكَ وَلَعَلَّكَ سَمِعْتَ قَوْلَهُمْ "اَلنِّهَايَةُ هِىَ الرُّجُوعُ اِلَى الْبِدَايَةِ" اِعْلَمْ اَنَّ الْاِشْتِرَاكَ بَيْنَ الْمُبْتَدِى وَالْمُنْتَهِى فِى الصُّورَةِ فَقَطْ الَّتِى هِىَ قِبَابُ الْمُنْتَهِى وَاِلَّا ﴿ع﴾

مَا نِسْبَةُ الْعَرْشِيِّ لِلْفَرْشِيِّ * فَاِذَا لَمْ تَكُنْ لِلْمُتَوَسِّطِ نِسْبَةٌ مَعَ الْمُنْتَهِى كَيْفَ تَكُونُ لِلْمُبْتَدِى الْبَعِيدِ عَنِ الْمُعَامَلَةِ نِسْبَةٌ مَعَهُ "رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلَى مَنْ لَدَيْكُمْ.

TÜRKÇE ANLAMI

Bu mektup Şeyh Hamid en-Nehari'ye gönderilmiştir. İmam-ı Rabbanî bu mektupta mezkur şahsın, Aynü'l-Kuzat'ın *Tembidat* adlı eserinde "sizin ilah olduğuna inandığınız şey bizim nezdimizde Muhammed'tir. Sizin Muhammed olarak kabul ettiğiniz şey de bizim katımızda ilahtır" sözüyle ilgili sorusunu cevaplandırmaktadır.

Allah'a hamd, peygamberlerine selam olsun. Engin muhabbet, samimiyet ve bağlılığınızı gösteren değerli mektubunuz elimize ulaştı ve bizi fazlasıyla memnun etti. Allah Sübhanehü sizleri bu makamda istikametle rızıklandırsın. Zira bu taifeye sevgi besleyenler bu taifeyle beraberdir. *"Kişi sevdiğiyle beraberdir"* sözü Peygamberimize *(sallallahü aleyhi vesellem)* aittir[108].

Mektubunda Aynü'l-Kuzat'ın *Tembidat*'ında geçen *"Sizin ilah olarak gördüğünüz şey bizim katımızda Muhammed'tir (sallallahü aleyhi vesellem). Sizin Muhammed (sallallahü aleyhi vesellem) olarak gördüğümüz şey ise bizim katımızda ilahtır (celle celalühü)"* ifadesinin açıklamasını istiyorsun.

Aziz dostum! Tevhid ve ittihad[109] düşüncesi uyandıran bu gibi sözler, şeyhlerden cem mertebesi[110] olarak bilinen manevi geçginlik esnasında sadır olmuştur. Bu gibi sözler Tasavvuf dilinde *tarikat küfrü* diye tabir edilir. Bu gibi şeyhlerin gözünden imtiyaz (ayrışıklık farklılık) ve ikilik kalktığı için mümkün varlığı[111] vacip varlığın[112] aynısı olarak görürler. Hatta bunlar mümkün varlığı asla görmezler, bunların müşahedesinde

---

[108] Bu hadisin kaynak bilgisi için Mektubat'ın birinci cildinde yer alan yirmi dördüncü mektubun dipnotuna bakınız.

[109] Tevhid ve ittihad kavramlarının açıklaması için Mektubat'ın birinci cildinde yer alan otuzuncu mektubun dipnotlarına bakınız.

[110] Cem, her şeyi Hak'tan görmek, sûfinin görüşünü Hakk'a ait hususiyetlerin kaplaması. İmam Rabbani'nin bu kavramın açıklamasıyla alakalı farklı görüşleri vardır. Bu görüşler için Mektubat'ın birinci cildinde yer alan on altıncı mektuba bakınız.

[111] Mümkün varlık, varlığı zorunlu olmadığı gibi imkansız da olmayan varlıklar. Yaratılmışların varlığı bu düzeyde bir varlıktır ve kendilerine mümkün (mümkünat) varlıklar denir.

[112] Vacip varlık, varlığı zorunlu olan, Allah Teâlâ.

vacipten başka bir şey kalmaz. Buna göre ibarenin manası; Allah *(celle celalühü)* ile Muhammed *(sallallahü aleyhi vesellem)* arasındaki farklılık bizim nezdimizde sabit değildir. Bu ikisi arasında bize göre fark yoktur. Bilakis vahidiyyet/teklikten bile münezzeh olan bu tek varlık diğerinin aynısıdır. Diğer mümkin varlıklarda ayrışıklık nisbeti ortadan kalktığına göre, Allah'ın kemalatının en mükemmel mazharı olan Muhammed'den hayli hayli kalkmış olmalıdır. Bu bakış cem mertebesine mahsus bir bakış şeklidir. Salik bu makamdan yükselip manevi geçginliğin yoğun etkisinden kurtulduğunda Muhammed'i *(sallallahü aleyhi vesellem)* yolun başında olduğu gibi sadece Allah'ın kulu ve resulü olarak görmeye başlar. Belki sen *"son başa dönmekten ibarettir"* sözünü duymuşsundur. Şu da bilinmeli ki, yolun başındakiyle sonundaki arasında bulunan benzerlik sadece suret itibariyledir. Ve bu suret yolun sonunda olan kimse için kendisini gizleyen kubbe gibidir. Yoksa *arştakiyle ferşteki arasında ne münasebet olabilir!* Yolun ortasında bulunan kimsenin yolun sonunda bulunan kimseyle bir münasebeti bulunmadığına göre henüz işin sırrına yabancı olan mübtedinin (aceminin) onunla ne münasebeti olabilir? *"Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin"* (et-Tahrim, 08)

Size ve diğer dostlara selamlar…

KELİME ANLAMI

80. ≺ اَلْمَكْتُوبُ الثَّمَانُونَ **Sekseninci mektup** *(Kime yazılmıştır?)* اِلَى الشَّيْخِ حَامِدِ النَّهَارِىِّ **Şeyh Hamid Nehariye** *(Ne hakkındadır?)* فِي جَوَابِ سُؤَالِهِ **Sorusunun cevabı hakkındadır** *(Neden sorusu?)* عَنْ قَوْلِ عَيْنِ الْقُضَاةِ **Aynul-Kuzat'ın sözünden** *(Nerdeki?)* فِي تَمْهِيدَاتِهِ **"Temhidat" adlı kitabındaki (şu sözünden)** اَنَّ الَّذِى **Şüphesiz o şey ki** تَعْتَقِدُونَهُ **Ona itikat ediyorsunuz** *(Ne diye?)* اِلَهًا **İlah diye** هُوَ عِنْدَنَا **O, bize göre** *(Nedir?)* مُحَمَّدٌ **Muhammed'dir** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **Allah ona salat-u selam eylesin** وَالَّذِى **Ve o şey ki,** تَعْتَقِدُونَهُ **Ona itikat ediyor/inanıyorsunuz** *(Ne diye?)* مُحَمَّدًا **Muhammed diye** هُوَ عِنْدَنَا **O bize göre** *(Nedir?)* اَللهُ **İlah'dır** جَلَّ سُلْطَانُهُ **Saltanatı yüce** ≻

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Hamd Allah'a وَسَلَامٌ Selam ise عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى Seçtiği kullarına olsun وَصَلَتْ Ulaştı *(Ne?)* اَلصَّحِيفَةُ الشَّرِيفَةُ Kıymetli sahifeniz ki, اَلْمُرْسَلَةُ Gönderilmiş *(Neden dolayı?)* مِنْ كَمَالِ الْمَحَبَّةِ Muhabbet olgunluğu وَالْاِخْلَاصِ Samimiyet وَوُفُورِ الْمَوَدَّةِ Sevgi bolluğu

وَالاخْتِصَاصِ Ve bağlılıktan dolayı وَاَوْرَثَتْ Ve sebep oldu *(Neyi?)* فَرَحًا وَافِرًا Bolca sevince عَلَى İhsan etsin *(Kim)* اَللّٰهُ سُبْحَانَهُ Allah Subhânehu *(Neyi?)* اَلاسْتِقَامَةَ İstikameti *(Ne üzerine?)* عَلَى مَعَ هٰذِهِ الدَّوْلَةِ Şu nimet üzerine فَاِنَّ مُحِبَّ كُلِّ طَائِفَةٍ Çünkü her taifeyi seven *(Kiminledir?)* هٰذِهِ الطَّائِفَةِ Sevdiği o taifeyledir اَلْمَرْءُ Kişi *(Nedir?)* مَعَ مَنْ اَحَبَّ Sevdiği kişiyle beraberdir حَدِيثٌ نَبَوِيٌّ Bu nebevi bir hadistir. عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ Ona ve ehline اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ Salat-u selam olsun وَاسْتَفْسَرْتَ Açıklama istemişsin *(Hangi şeyden?)* عَنْ مَعْنَى عِبَارَةِ İbaresinin manasından *(Neyini?)* تَمْهِيدَاتِ Temhidat'ının *(Kiminin?)* عَيْنِ الْقُضَاةِ Aynul-Kuzat'ın اَنَّهُ قَالَ O şöyle demiş: اِنَّ الَّذِى O şey ki تَعْتَقِدُونَهُ Siz ona itikat ediyorsunuz *(Ne diye?)* اِلٰهًا İlah diye هُوَ عِنْدَنَا O bize göre *(Nedir?)* مُحَمَّدٌ Muhammed'dir صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allah ona salat-u selam eylesin وَالَّذِى Ve o şey ki تَعْتَقِدُونَهُ Siz ona itikat ediyorsunuz *(Ne diye?)* مُحَمَّدًا Muhammed diye صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allah ona salat-u selam eylesin هُوَ عِنْدَنَا O bize göre *(Nedir?)* اَللّٰهُ İlah'dır جَلَّ سُلْطَانُهُ Saltanatı yüce (اَيُّهَا الْمَخْدُومُ) Ey Mahdum! اِنَّ اَمْثَالَ هٰذِهِ الْعِبَارَةِ Şüphesiz bu gibi ibareler *(Hangi?)* اَلْمُنْبِئَةِ Haber veren *(Neden?)* عَنِ التَّوْحِيدِ وَالاتِّحَادِ Tevhit ve ittihattan (haber veren ibareler) *(Nedir?)* تَصْدُرُ Çıkmaktadır *(Kimden?)* عَنِ الْمَشَائِخِ Meşayıhdan قَدَّسَ اللّٰهُ Allah mukaddes kılsın *(Neyi?)* اَسْرَارَهُمْ Onların sırlarını *(Ne zaman çıkmaktadır?)* فِى غَلَبَاتِ السُّكْرِ Sekrin yoğun olduğu sıralarda الَّتِى هِىَ Ki o cem mertebesidir مَرْتَبَةُ الْجَمْعِ وَالْمُعَبَّرَةُ عَنْهُ Ve tabir edilendir *(Ne diye?)* بِكُفْرِ الطَّرِيقَةِ Tarikat küfrü diye *(Niçin?)* فَاِنَّهُمْ Çünkü onlar لِارْتِفَاعِ الامْتِيَازِ وَالاثْنِينِيَّةِ Ayrıcalık ve ikilik ortadan kalktığından *(Neden?)* عَنْ نَظَرِهِمْ Onların nazarından يَجِدُونَ الْمُمْكِنَ Mümkünü buluyorlar *(Ne buluyorlar?)* عَيْنَ الْوَاجِبِ تَعَالَى Vacib Teâlâ'nın aynısı بَلْ لَا يَجِدُونَ Hatta bulmuyorlar *(Neyi?)* اَلْمُمْكِنَ Mümkünü اَصْلًا Katiyyen وَلَا يَبْقَى Ve kalmıyor *(Nerede?)* فِى شُهُودِهِمْ Onların müşahedesinde *(Ne?)* غَيْرُ الْوَاجِبِ تَعَالَى Vacib Teâlâ'dan başkası فَمَعْنَى هٰذِهِ الْعِبَارَةِ İşte bu ibarenin manası *(Ne üzerine?)* عَلَى هٰذَا التَّقْدِيرِ Bu takdir üzerine (şudur ki,) اَنَّ الامْتِيَازَ الْحَاصِلَ Şüphesiz hasıl olan ayrıcalık *(Nerede?)* بَيْنَ اللّٰهِ جَلَّ وَعَلَا Allah -celle ve ala- ile وَبَيْنَ مُحَمَّدٍ Ve Muhammed arasında صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allah ona salat-u selam etsin *(Kime göre olan?)* عِنْدَكُمْ Size göre لَيْسَ هٰذَا الامْتِيَازُ İşte bu ayrıcalık olmadı *(Ne olmadı?)* بِثَابِتٍ Sabit olmadı *(Kime göre?)* عِنْدَنَا Bize göre وَلَا مُغَايَرَةَ Değişiklik de yoktur *(Nerede?)* بَيْنَهُمَا İkisinin arasında بَلْ ذَاكَ الْوَاحِدُ Bilakis bu vahid/tek الَّذِى هُوَ مُنَزَّهٌ Ki, o uzaktır *(Neden?)* عَنِ الْوَاحِدِيَّةِ Teklikten *(Nedir?)* عَيْنُ ذَاكَ

نِسْبَةُ (Ne?) Çünkü ortadan kalktığında فَاِنَّهُ اِذَا ارْتَفَعَتْ (Niçin?) Bu diğerinin aynısıdır الْاٰخَرِ كَيْفَ Diğer mümkün olan şeylere اِلَى سَائِرِ الْمُمْكِنَاتِ (Neye zıt olma?) Zıt olma nisbeti الْمُغَايَرَةُ لِمُحَمَّدٍ رَسُولِ (Kime?) Sabit ثَابِتَةً (Ne?) İmtiyaz/ayrıcalık nisbeti نِسْبَةُ الْاِمْتِيَازِ (Ne?) Nasıl olur تَكُونُ الَّذِى هُوَ Allah ona salat-u selam eylesin صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allah Resûlü Muhammed'e اللّٰهِ وَهٰذِهِ Yüce Allah'ın kemâlâtı için لِكَمَالَاتِهِ تَعَالَى (Niçin?) Ki, o en tam mazhardır الْمَظْهَرُ الْاَتَمُّ فَاِذَا Cem mertebesine بِمَرْتَبَةِ الْجَمْعِ (Neye?) Aittir مَخْصُوصَةٌ (Nedir?) Ve bu ruyet (görüş) الرُّؤْيَةُ (Daha?) Bu makamdan مِنْ هٰذَا الْمَقَامِ (Nereden?) Salik اَلسَّالِكُ (Kim) Öyleyse yükseldiğinde تَرَقَّى يَجِدُ Aşırı sekir halinden مِنْ اِفْرَاطِ السُّكْرِ (Neden?) Ve gözünü açtığında/uyandığında وَفَتَحَ عَيْنَهُ وَعَلَى Allah ona salat-u selam eylesin صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Muhammed'i مُحَمَّدًا (Kimi?) Bulur عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ تَعَالَى (Ne bulacak?) Salat-u selam اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (Ne?) Ve onun ehline olsun آلِهِ فِى الْاِبْتِدَاءِ (Ne zaman?) Tıpkı onu bulduğu gibi كَمَا وَجَدَهُ (Nasıl?) Yüce Allah'ın kulu ve resûlü Başlangıçta (Nasıl?) كَذٰلِكَ Böylece وَلَعَلَّكَ Umulur ki, sen سَمِعْتَ İşitmişsin (Neyi?) قَوْلَهُمْ Onla- rın sözünü (Hangi?) النِّهَايَةُ Nihayet/son (Nedir?) هِىَ الرُّجُوعُ O dönüştür (Neye?) اِلَى الْبِدَايَةِ Başa اِعْلَمْ Bilesin ki, اَنَّ الْاِشْتِرَاكَ Şüphesiz ortaklık (Ne arasında?) بَيْنَ الْمُبْتَدِى Mübtedi/yolun başındakiyle وَالْمُنْتَهِى Müntehi/yolun sonundaki arasındaki (ortaklık) (Neredeir?) فِى الصُّورَةِ فَقَطْ Sadece suret/dış görünüştedir الَّتِى هِىَ Ki o suret (Nedir?) قِبَابُ الْمُنْتَهِى Münteninin kubbeleridir. وَاِلَّا Yoksa ﴿ع﴾ Mısra: مَا نِسْبَةُ الْعَرْشِيِّ Arştakinin ne münasebeti vardır (Kime?) لِلْفَرْشِيِّ Ferşteki/yerdekine فَاِذَا لَمْ تَكُنْ Dolayısıyla olmadığı zaman (Kim için?) لِلْمُتَوَسِّطِ Mutevassıt/yolun ortasındaki için (Ne olmadığı zaman?) نِسْبَةٌ Münasebet (Kiminle?) مَعَ الْمُنْتَهِى Yolun sonundaki ile كَيْفَ تَكُونُ Nasıl olsun (Kim için?) لِلْمُبْتَدِى الْبَعِيدِ عَنِ الْمُعَامَلَةِ Bu muameleden uzak yolun başındaki için (Ne olsun?) نِسْبَةٌ Münasebet (Kiminle?) مَعَهُ O, yolun sonundakiyle رَبَّنَا Ey Rabbimiz! اَتْمِمْ لَنَا Bizim için tamamla (Neyi?) نُورَنَا Nurumuzu وَاغْفِرْ لَنَا Ve bizi bağışla اِنَّكَ Çünkü sen عَلَى كُلِّ شَيْءٍ Her şeye قَدِيرٌ Gücü yetensin وَالسَّلَامُ Selam olsun (Kime?) عَلَيْكُمْ Size وَعَلَى مَنْ لَدَيْكُمْ Ve yanınızdakilere...